

La correspondència gironina de NARCIS OLLER (1833 - 1911)

per Jaume Sobrequès i Callicó

Entre els epistolars conservats a la secció de documentació personal de l'Institut Municipal d'Història de Barcelona, la correspondència rebuda pel gran novel·lista Narcís Oller i Moragas (1846-1930) ocupa, tant per la seva riquesa numèrica (1) com per l'interès del seu contingut, un lloc molt rellevant. Hem de lamentar només que hom no hagi conservat —segura-

ment perquè no van existir mai— les còpies de les cartes que ell adreçà als seus amics o col·legues, el contingut de les quals només en alguna ocasió pot extreure's de les d'aquelles que li foren contestades.

Les relacions epistolars d'Oller amb Girona no foren gaire nombroses. Algunes, que potser hagués estat interessant donada la personalitat del personatge gironí que la sostenia, restà, com veurem, tallada per causa de ròssecs provocats per qüestions fins a cert punt força intranscendents. D'altres assoliren un nivell de profunditat literària més intensa i per consegüent forneixen una major informació sobre la vida cultural gironina i catalana en el tombant del segle.

L'objectiu del present treball ha estat ben modest: publicar, amb uns comentaris mínims que facin una mica més entenedor llur contingut, quinze cartes d'aquesta esmentada correspondència de Narcís Oller. Tres són de l'historiador Claudi Girbal; cinc del novel·lista Josep Morató i Grau; i set de l'assagista Narcís Roure. Com ja veurem, i això sol ja ens dona un tret lingüístic important de l'època, l'idioma en què aquestes cartes són escrites canvia (en dues d'elles passà del castellà al català) i, com és natural, l'ortografia i la sintaxi assoleixen, en les redactades en català, el caire que caracteritza la nostra llengua pre-normativa, fins i tot en persones que han aconseguit un elevat nivell d'instrucció.

* * *

Hom ha conservat només tres cartes adreçades per Enric Claudi Girbal i Nadal (Girona 1839-1896) a Narcís Oller, bé que la primera sembla indicar que les relacions entre ambdós eren anteriors. La tercera que publiquem (del 13 d'abril de 1891) posa en relleu, però, a judicar pel seu contingut, que fou la darrera. El to clarament impertinent de les cartes de Girbal, molest pel fet de no rebre les obres que Narcís Oller anava publicant, deixà poques portes obertes a la possibilitat d'establir un diàleg literari enriquidor. Té interès la constatació fet que, mentre la primera (13 de gener de 1833) és encara redactada en castellà, les altres dues, de l'any 1891, ho foren ja en català: no oblidem que ens trobem en un moment en què la catalanització de la vida literària i cultural aconsegueix avenços molt remarcables.

* * *

(1) El fons conté 2.666 cartes de tipus més erudit; 52 íntimes i de condol; 104 oficis i credencials; 374 cartes familiars; 18 de desconeguts; 111 esborralls i notes particulars; 12 cartes que no foren escrites ni rebudes per Oller; 21 de tipus divers i 110 retalls de periòdics i revistes i crítiques de les obres d'Oller.

Té més interès la correspondència de Josep Morató i Grau (Girona 1875 - Barcelona 1918), novel·lista, autor teatral i periodista que assolí un lloc rellevant en el món de la premsa barcelonina del seu temps: fou director de **La Veu**

de Catalunya i En Patufet i col·laborà a nombroses publicacions, algunes de caire humorístic. Les cinc cartes que publiquem comprenen un període de temps molt concret (1896-98) i ens mostren un Morató que té encara, en plena joventut, totes les il·lusions literàries intactes. La primera (del 18 de novembre de 1896), manifesta la joia de l'escriptor novell que acaba d'aconseguir, amb la primera obra seriosa, un guardó en una justa literària, els Jocs Florals de Barcelona de 1896.

La carta adreçada per Morató a Oller el 5 de febrer de 1898 posa en relleu la incidència cultural que el moviment modernista tenia en la vida literària catalana. Seguint els consells d'Oller, Morató es manifesta absolutament contrari a aquell moviment, al qual no pensa pas afiliar-se; la voluntat de Morató de no separar-se mai del realisme sembla segons manifesta, incorruptible. És possible que hom hagi de considerar íntimament lligat a aquesta darrera manifestació el fet que Morató judiqués Pereda com un dels novellistes més importants de l'Estat espanyol.

La darrera carta de Morató a Oller (del 20 de juny de 1898) planteja el problema de les relacions culturals i humanes entre escriptors de Barcelona i de la resta de les comarques catalanes. En opinió de Morató, molts escriptors de la capital estan carregats d'una «empalagadora pedanteria». Hom podrà llegir d'altres aspectes sobre problemes literaris que preocupaven el jove Morató en els textos de les cartes que publiquem i a les notes que les acompanyen.

* * *

Són més tardanes les cartes que Narcís Roure i Figueras, nascut a Girona el 1865, adreçà a Narcís Oller. Comprenen el període entre 1906 i 1911. Com es podrà constatar Roure escriví indiferentment en català (tres cartes) i en castellà (quatre), bé que era aquesta darrera llengua la que emprava en els seus assaigs: Roure publicà dos llibres importants sobre el pensador Jaume Balmes. Una gran part de la seva correspondència, que coincideix amb els anys (1910 i 1911) que aquestes obres foren publicades, versarà precisament sobre els problemes de la difusió dels seus llibres a Barcelona i de la crítica a la premsa.

Narcís Roure no fou un home gaire immers dins la cultura catalana del seu temps («En catalán —dirà— casi puede decirse que no he leído más que a Verdaguer, a V. [Narcís Oller] i a Bosch de la Trinchera») i l'ús de la llengua catalana li feia —com hom pot veure a la primera carta— un cert respecte.

Roure es preocupà, durant aquests anys, que **La Veu de Catalunya**, diari de la Lliga, s'ocupés dels seus llibres i, en no aconseguir-ho, reac-

cionà amb duresa qualificant els membres d'aquest diari com a «servidores del imperialismo catalanista». Quelcom similar li succeí amb **El Correo Catalán**. En aquest sentit escriurà l'octubre de 1910: «Crec que fan molt mal fet i es perjudiquen a ells mateixos els catalanistes i els carlins [El Correo Catalán era òrgan d'expressió d'aquest grup] amb aquesta falta de generositat d'esperit per a tot el que no és exclusivament d'ells». I el febrer de l'any següent afegirà: «(...) el orgullo y la intransigencia de algunos de esos señores, de la misma laya de los centralistas de quienes tanto fingen abominar, ha causado inmenso daño a los intereses de Cataluña y singularmente a los de Barcelona (...) es indudable que esa inhábil i antipática conducta, ha sido una causa inmediata de grandes males en nuestra región». No sé si aquest darrer mot pot ajudar a definir el concepte nacional de Narcís Roure o és una lleugeresa literària. En tot cas, és un símptoma que defineix el seu poc interès, en aquells anys almenys, per la qüestió catalana. Els esquitxos d'aquesta indignació arribaren, com ho llegirà a la carta set (del 4 de febrer de 1911) al mateix Prat de la Riba en forma d'ironia quan aquest publicà un article sobre Balmes, a qui sembla com si Roure considerés com un patrimoni d'estudi gairebé exclusiu. Els seus elogis a Menéndez Pelayo ens ajuden també a apamar la mentalitat política de Narcís Roure, així com també el fet que anys després col·laborés a **La Vanguardia** i al **Diario de Barcelona**, és a dir a premsa escrita en castellà.

* * *

Per causa del període de temps en què aquestes cartes foren escrites —sobretot les redactades en català—, he cregut convenient no fer-hi cap correcció, perquè penso que posen en relleu un estadi de l'evolució lingüística i gramatical en un moment en què hom comença a preocupar-se seriosament per cercar una normativa rigorosa a la llengua catalana. No ha d'estranyar, doncs, al lector, que hom no hagi normalitzat, com és habitual de fer en l'edició de textos més antics, l'accentuació, les majúscules i minúscules, la puntuació, la separació de mots i l'ús de l'apòstrof.

Voldria, amb aquest modest estudi, manifestar la meua adhesió a la commemoració que la Diputació gironina ha volgut fer del primer centenari de l'aparició de la **Revista de Girona**, que contribuí d'una manera tan rellevant al despertar erudit i literari de la nostra ciutat i incorporà aquest moviment al que en sentit paral·lel s'estava produint arreu de Catalunya, ni que fos sovint, com en el cas de la **Revista de Girona**, emprant com a expressió de catalanitat la llengua castellana. Són les paradoxes dels pobles que han patit llargs anys d'uniformisme cultural però que no han renunciat a llurs característiques nacionals.

Enric Claudi Girbal i Nadal

Gerona, 13 de enero 1883

Sr. D. Narciso Oller y Moragas Barcelona
Mi estimado amigo:

A no tener completa fé en la sinceridad de V. dejaría de escribirle la presente, que sirva á un tiempo de contestación, siquiera tardía, á su última de 29 de junio del año pasado; y que recuerdo sobre una deuda de amistad que tiene V. pendiente conmigo y que debo reclamar, sino quisiera aparecer ofendido por su incumplimiento.

Al escribir V. su favorecida indicada **stans pede ni uno** para emprender un viaje á Vichy, me ofrecía V. enviarme un ejemplar de su libro «Croquis del natural» (1) ó antes de partir á su regreso si lo primero no le era fácil entonces.

Deseo que las salutíferas aguas de aquel punto tan renombrado le haya probado á V. perfectamente para su salud, ya que por lo que respecta á memoria pudiera suponer maliciosamente que no van en zaga á las del Leteo.

Dispense V. una vez más la confianza que deseo no traduzca por impertinencia del que es y se reputa su buen amigo y atto. S.S.

q.b.s.m. Enrique C. Girbal

Saludos á los amigos del Colon y en especial á mi compatriota Riera (1 bis) de quien estoy **hasta allá** de enojado por su egoísta silencio.

II

Revista de Gerona

(Literatura - Ciencias - Artes) - Dirección
9 de abril, 1891

Molt apreciable amic:

Feya ja temps que com se s'òl dir, **me roncaban los budaels**, no tant per no haberme acusat rebuda de alguns pobrets treballs propis que á son degut temps li he anat enviant, com bons recorts d'amistat y companyerisme literari; com per l'olvit en que per part de V. me he vist al publicar sas varias últimas obras, **L'escanya pobres** (2), **Vilaniu** (3) y darrerament sa **Febra d'or** (4).

(1) NARCIS OLLER, **Croquis del Natural**. - Barcelona, «La Renaixensa», 1879 Joaquim Botet i Sisó publicà a la «Revista de Girona» (3, 1879, pàgs. 169-170) una ressenya molt elogiosa, bé que poc interessant, d'aquesta obra.

(1 bis) Al·lusió a l'escriptor Joaquim Riera i Bertran (Girona, 1848 - Barcelona, 1924).

(2) NARCIS OLLER, **Vilaniu. Novela de costums de inostre temps**. — Barcelona, «La Renaixensa», 1885.

(3) NARCIS OLLER, **Vilaniu. Novela de costums del nostre temps**. — Barcelona, «La Renaixensa», 1885.

(4) NARCIS OLLER, **La febre d'or. Novela de costums del nostre temps**. — Barcelona, «La Il·lustració Catalana», 1890-93.

He anat, empero, sofocant dintre de mi lo sentiment que'm causa la desconexensa de mos amichs volguts, en la part que á V. toca hasta al present, ja resignantme á no dirne un mot; mas ahí vingué á despertar ma **llaga** lo rebrebr un estudi (ó cosa aixís) de sa obra última de part de un colaborador (5) oficiós de la **Revista**, enviat desde eixa ciutat. —¿Qué farás, que no farás?, me vaig dir. La **Revista** no s'ocupa de altres llibres que dels que reb com periodich, ó al menos dels que reben algun ó alguns de sos redactors. Y donchs, qué hem de fer? —V. ho dirá? Jo per ma part desitjo de tots modos no privarlo dels que suposo merecuts elogis que á son llibre dedica lo estudi afludivit, suposant que V. ho ha de mirar amb gust, per més que ignoro la válua literaria del crítich y la justícia de sas apreciacions.

Y pregantli no s'enfadi ab mi per la genialitat que pot atribuirme, li desitjo més salut que la que el present disfruta son consegvent amic

y ss. q b. s. m.

Enrich C. Girbal

III

13 d'abril 1891

Amich Oller:

Sento molt que, com se s'òl dir, haja agafat lo rabe per las fullas, ab motiu de ma carta. May he pretes vendrer bombos ni suposat que V. los pugués comprar. Si una brometa de bona lley ni ha desagradat culpe à ma franquesa y confiança excessivas ab los amichs. Guardi, donchs, los seus llibres per los qui'ls paguen en la botiga, y mentres espero enviarli oportuna-ment lo judici de la seva **Febre dor** (que á tants donaria sense pensarsho) se despedeix lo seu **interessant** amic,

Girbal

(5) FRANCISCO JAVIER DE PRATS, **Febre d'or. Impresiones de un lector**. — «Revista de Gerona», 15 (1891), pàgs. 150-151. La ressenya és, en termes generals, elogiosa; hom hi compara Oller amb Zola («Oller observa como un Zola y pinta con igual o casi igual destreza»), però l'autor manifesta les seves preferències per **Vilaniu** («nos parece una obra más redondeada, más acabada, más pensada»). Els dos volums comentats (el tercer encara no havia aparegut) són mancats, en opinió de Prats, d'unitat: «Ni más ni menos que si el autor hubiese ido amontonando materiales y le hubiese luego faltado tiempo para combinarlos y mejor ordenarlos».

Josep Morató i Grau

Girona, 18 de novembre de 1896

Sr. D. Narcís Oller
Barcelona

Senyor meu y mestre:

Totseguit que vaig veure que se l'havia elegit president del Consistori dels Jochs Florals, vaig posarme á escriure **L'Esquirol**, (6) noveleta que duya de cap feya una temporada. La meva intenció era **tirarla** y després, tant si sortia premiada com no, escriureli á vostè demanantli'l séu parer.

Và venir el veredict y resultà que'l Consistori féu justícia á **L'Esquirol** tirantlo al sach. Com que era la primera noveleta que escribia y feya poch que ho havia fet (rahons que'm privavan de veurhi clar) y com que per fer falta de temps per copiarla vaig tenir d'enviarla en borrador, vaig arribar á creure que potser no la havian llegida, per lo cual no vaig gosar fer lo que m'havía proposat.

Mes ara que m'ha enterat pel volum de composicions premiades (7) de que **L'Esquirol** va obtenir menció honorífica, m'atrevesch á demanarli lo que'n pensa.

No se si l'escriureli aquesta carta es ben fet ó mal fet; si creu lo según, li agrahiré que'm dongui algún concell y alguna fregada d'orelles literaria que estich segur de merèxer.

De totes maneres crech que vostè's farà'l càrrech del desitg d'un principiant per saber lo que un mestre pensa de una obra seva.

Anticipantli las gracias per tot se posa á las sevas ordres lo més humil y entusiasta dels seus admiradors.

Josep Morató y Grau
Abeuradors, 7

Girona, 30 novembre 1896

Sr. D. Narcís Oller
Barcelona

Senyor meu y mestre:

En la carta ab què m'ha honrat hi ha un bocí ab el quan no'm conformo de cap manera... Que potser me parla massa clar!! Dech dirli primerament, que, al escriureli, ja vaig ferme'l càrrech de que m'hi parlaria, y segona-

(6) JOSEP MORATO I GRAU, **L'esquirol**. Girona. Manel Llach, 1897.

(7) **Jochs Florals de Barcelona**. Any XXXVIII de llur restauració. MDCCCXCVI. Barcelona, Estampa «La Renaixensa», 1896. Aquest any, i per primera vegada, el Consistori inclogué, amb caràcter extraordinari, un premi de prosa, que fou lliurat a Joaquim Ruyra per les seves narracions breus **Estudis. La anima malalta**, d'Enric de Fuentes, obtingué un accésit. Finalment, diuen les actes, «se fa menció de la noveleta **L'Esquirol**, que porta el núm. 303».

ment, que sempre m'han agradat mes els reparos fundats, que la majoria de las alabansas, de més a més, quan aquestos reparos son d'un literat que, com vostè, te drets atquirits pera que se li fassi lloch en la taula rodona dels mes grans mestres del seu temps.

Y demanatli que al llegir axò no somrige creyent que lo que li dich es pera pagarli la afalagadora acullida que ha dispensat á la meva meva anterior (cosa que suposaria en mi molta candidesa puix vostè no necessita mos desautoritzats elogis) li repeteix las mes expresivas gracias per las molestias que li ha ocasionat son S.S. y admirador entusiasta,

Josep Morató y Grau

III

Girona, 5 de febrer de 1898

Sr. D. Narcís Oller
Barcelona

Senyor meu y mestre:

He rebut sa benèvola, atenta y encoratgedora carta. Puch assegurarli que la seva lectura ha produït en mi el goig més intens que fins avuy me han proporcionat las meas aficions literarias. En tant es aixís, que ni arribo á trobar paraulas prou espressivas per correspondre degudament á la excesiva bondat de què ha fet us ab mi. Per xò, á fi de no embrancarme ab frases de cortesia buyda, li dich senzillament, però ab la mà al cor, que pot comptar ara y sempre ab mon agrahiment més sencer.

Li estimo en gran manera els encertats y autorisats concells que'm dona. En quant á lo de treballar «lliure de certas caborias», suposant que's refereix á lo que anomenan **modernisme**, (8) dech dirli que no penso afiliarmhi may: per apartarme de las tendencias realistas,

(8) Per a Josep Morató, **modernisme** (que escriu subratllat) és una moda literària oposada al realisme que practiquen gent plens de «cabòries» (el terme és de Narcís Oller), és a dir excèntrics. Hom constata que poc més o menys aquesta era també la impressió que el creixent moviment inspirava al gran novel·lista Narcís Oller. Si tenim en compte que l'ús del mot modernisme no es generalitza, com ha posat en relleu Joan-Lluís Marfany (**Sobre el significat del terme «modernisme»**, «Recerques», 2, Barcelona, 1972, pàgs. 73-91), ens adonarem de l'interès d'aquest fragment de la carta de Morató i més si considerem que prové d'una ciutat que no és Barcelona. En un altre sentit, sembla que, a judicar pel text de Morató i Grau, cal matisar l'afirmació de Marfany que el terme modernisme «no designa una escola artística». Per a Morató és, almenys, un estil literari. Contràriament, recolza clarament l'afirmació que tendeix a «presentar els **modernistes** com una colla d'extravagants i excèntrics, esclaus de l'obsessió de la novetat per la novetat», és a dir, com a gents plenes de «cabòries».

que m'enamoran, crech que fora precis que s'operés en mi un cambi radical de temperament, cosa que veig molt difícil, sinó impossible. Lo de llegir molt y bons autors, ja ho faig tant com puch, però no tant com voldria, puix ni ma situació m' permet esmersar gayres diners en llibres, ni á Girona hi han bibliotecas hont puguin atquirir una bona educació literaria, las personas de poch cabals.

Apropòsit d'això, voldria demanarli un favor, que dubto'm pugui fer. Sent com es vostè un dels dos meus novelistas predilectes d'Espanya (l'altre es en Pereda) (9) pot contar qu'he volgut possehir totes sas obras; però, per més qu'he cercat, no he pogut may proporcionar-me «Croquis del natural». ¿No'n tindria cap exemplar escaducer? Cregui que sa possessió seria per mi una verdadera joia.

Si puch vendre els exemplars que de ma noveleta tinch á Barcelona, penso ferhi una escapada y satisfacer el desitg que tinch, d'ensà que goso en la lectura de sas obras, d'honrar-me ab sa coneixensa personal.

Mentrestant, després de repetirli grans mercès per cada una de las frases de sa carta, queda disposat incondicionalment á servirlo en tot y per tot, el més humil y entussiasta de sos admiradors y el més indigne y obligat de sos amichs,

Josep Morató y Grau

IV

Girona, 1.er de juny

Sor. D. Narcís Oller
Barcelona

Senyor méu y mestre:

Al parlar de la necrologia del malaguanyat Yxart (10) y al mostrarli'l desitg d'adquirirla,

me feu present vostè que la tirada especial que'n feya l'Ateneu era tan sols pera esser repartida entre'ls socis; però afegí al mateix temps que, segóns els exemplars que'n donguessin al autor «ja pensaria en mi». Com fa prop de tres setmanes que ha sortit la obra, m'atreveixo á recordarli la promesa, considerant que se'n pot haver descuydat, cosa que fora ben natural, ja que, al parlarne, va esser molt de passada.

Suposo que'm perdonarà la impertinencia, de la qual crech jo que'm disculpa el gran interés, (propí en els aficionats á la literatura), de possehir treballs de tal mena, interés que's manifesta molt més intens, tractantse de dugas personalitats com l'Ixart y en Sardà (11).

Hi ha llibres que un s'acontenta ab el recort més o menos agradable que deixa llur lectura; en cambi n'hi ha d'altres que's desitja tenirlos sempre á mà pera rellegirlos á fi d'aprofitarse de les ensenyansas que enclouen.

Això, al mateix temps que m'ajuda á disculpar-me, me mou á molestarlo, demanantli un altre favor; y es que'l dia que tinga una estona desvagada, me fassi el d'escriurem, enterantme de si son agotats els volums de «El año pasado» (12). Föra'l primer els he llegit tots, deixats per en Botet (13). Si no'ls tinch, es degut á que en la época de llur publicació, jo no sabia encara un mot de cosas de literatura, puix al veure la llum el darrer no contava sinó tretze anys.

Li donch per endavant las gracies més expressivas, pregantli al mateix temps que'm posi als peus de las sevas senyora y filla y que saludi afectuosament els seus fills.

Sens més, queda de vostè en tot y per tot, el més humil y entussiasta de sos admiradors y amichs,

Josep Morató y Grau

P.D. - Si els volums de «El año pasado» no son agotats espero que m'indiqui la casa hont puguin trobarse, á fi de férme'ls enviar á buscar per en Franquet (14).

(9) JOSE M.^o DE PEREDA (Polanco, Santander, 1906). El seu realisme i costumisme crític influiren notablement en diversos membres de la novel·lística catalana d'aquests anys. Pereda fou, el 1892, mantenedor dels Jocs Florals de Barcelona. En el discurs d'acció de gràcies que hom li encomanà Pereda es declarà regionalista —era tradicionalista i havia estat diputat carlí a les Corts de 1868—, criticà durament l'uniformisme centralista «perfidiós». «La unitat de la pàtria! ¡Si que fora una bona unitat si no tingués altra solidés, altres vincles de cohesió que la voluntat d'uns quants homens que tingan l'ofici de governarnos, y'l prestigi d'unas quantas cláusulas estampadas en un llibre ab lo rétol de **Lleys del Estat!**» Pereda parlà encara de «lo renaixement gloriós de nostra literatura riquíssima». (**Jochs Florals de Barcelona. Any XXXIV de llur restauració.** MDCCCXCII. Barcelona, 1892, pàgs. 331-337).

(10) JUAN SARDA, José Yxart. **Estudio Necrológico por...** Barcelona, J. Thomas, 1898. EEdició de l'Ateneo Barcelonès. El discurs necrològic fou llegit el 20 de desembre de 1897.

(11) JOAN SARDA i LLORE (Sant Quintí de Mediona, 1851 - Barcelona, 1898).

(12) JOSEP YXART. **El año pasado. Letras y artes en Barcelona.** — Barcelona, 1886-1890. 5 vols. Aquesta obra aplega diversos articles sobre la vida artística i literària de Catalunya.

(13) JOAQUIM BOTET i SISO, (Girona, 1846 - Barcelona, 1917).

(14) La llibreria Franquet, existent encara avui, fundada el 1830, a Olot i traslladada molt poc temps després a Girona.

V
Girona, 20 de juny de 1898

Sor. D. Narcís Oller
Barcelona

Respectable amic y mestre:

La circumstancia d'haver tingut el pare maltat, (cosa que, á més del disgust que es de suposar, m'ha dut un extraordinari augment de feyna), unida á la por de ferme pesat, m'ha fet retardar aquesta carta, que vaig fer el propòsit d'escriureli tan bon punt vaig rebre la de V. junt ab la necrologia del seu malaguanyat cosí (15).

Per aquêt mateix corrèu li envió un exemplar de ma noveleta pregantli que procuri ferlo á màns d'En Sardà. Encar que siga corresponent de manera que èll hi surti perdent me reficó d'allò: **quí dona lo que te...** Lo que desitjo es que no's pregui'l méu acte com un afany d'exhibició, cosa que sentiria.

Y ara passo al assumpto principal d'aquesta carta. Quan vaig llegir la esmentada necrologia en las planas de «La Vanguardia», al recórrer el pàrrafo que comensa en la plana 19 ab las paraulas: **«Tal vez sea el cariño (16), etc.** vaig sentir duas impresions diferentas: una de con-

(15) Narcís Oller i Moragas i Josep Yxart i Moragas eren cosins germans. Per la necrologia al.ludida vegeu la nota 10.

(16) Vegeu la nota 10, pàg. 19. El paràgraf al.ludit per Josep Morató i Grau diu així: «Tal vez sea el cariño á lo que en parte es propio y se ha vivido y respirado, pero parece a mí —y bien puedo elogiarla yo que no llegué a salir de filas— que sin pedante vanagloria puede jactarse aquella generación de haber sido en la historia intelectual, la literaria y artística sobre todo, de nuestra moderna Cataluña, la más copiosa en número, la más rica en talentos, y la que ha tenido más caracterización y más personalidad de conjunto dentro de la rica variedad de temperamentos individuales. No quiero citar nombres porque la lista sería larga. Hoy comenzamos ya á marchitarnos a los ojos de la generación que nos reemplaza. Los vientos traen gérmenes nuevos que esa nueva generación —así sea— está llamada a desenvolver. Pero así y todo, y a pesar del proverbial desapego con que en la familia del pensamiento suelen tratar los hijos a los padres —ley del talión jamás infringida— parece que no se nos ha de regatear á los de nuestra época, cuando nos entierren, una página grande en la historia de la cultura catalana. Al que sintiese la veleidat de enterrar-nos sin lápida, y en la fosa común, le recomendaríamos que leyese en las obras de Yxart, en sus cinco tomos del **Año pasado** principalmente, lo que ha hecho, o una parte de lo que ha hecho aquella generación». El paràgraf anterior del llibret de Sardà conté una interpretació del concepte de **catalanisme** que creiem que val la pena de reproduir. Després d'afirmar el catalanisme d'Yxart, malgrat les aparences en

formitat, en lo que's refereix al número y calitat de talents que brillaren en la generació del autor, altra de disgust, per la opinió que dona respecte á la generació actual. La segona vaig tornar-la a experimentar al cap de poch, sentint de llavis de V. certs conceptes que corroboravan lo dit per en Sardà, referents á la falta de respecte dels joves d'avuy per els que foren, per més que algú no ho vulgui regonèixer, llurs pares literaris. Per cert que, en tal ocasió, varen entrar-me ganas de exposarli á V. els méus reparos sobre'l càs, però aquell dia jo'm sentia encongit (Entre parèntesis: crech que això ja proba quelcom contrari á les apreciacions de V. y en Sardà). En mon humil concepte, crech que deù fer una escepció en la manera de jutjar la jovenalla que's dedica á conrehar la literatura catalana. Y en aqueixa escepció, crech que s'hi poden encloure tots els que podrian anomenarse «joves escriptors **provincians**». Dich això, per la gran diferencia que's nota entre aquestos y els barcelonins (ò que viuen á Barcelona) en general, diferencia que m'ha semblat observar en las ocasiones que he tingut de tractar á uns y altres. De mi se dirli que'ls de la capital els he trobat gayrebé sempre carregats d'empalagosa pedanteria. M'he trobat ab xicots de la meua edat, que á mi'm semblava que **ho feyan molt malament** (ò que, encara que no fos aixís, per ser principiants com jo, devían ferho veure) y ab tot y això m'han tractat ab una superioritat... digna de millor talent ò de ser usada en altrás circunstancias; y m'han donat concells amanits ab tirallongas de noms estranys, sense considerar que tan necessitavan ells esser aconsellats com jo mateix; y han trac-

sentit contrari, Sardà escriu: «Porque al usar el concepto **catalanismo**, refiriéndome a aquella generación, lo extiendo más allá del límite ceñido de reivindicación político-patriótica en que algunos lo encierran hoy, o del simple uso del catalán como instrumento literario, según lo entienden otros. Catalanismo quiere decir aquí dirección propia y característica de todos los órdenes de la vida; quiere decir concordancia, fomentada adrede y deliberadamente, de todas las expansiones de nuestro espíritu con las propensiones genuinas de nuestra naturaleza, esa naturaleza que debemos al terruño, al clima y a la filiación étnica e histórica; catalanismo quiere decir aquí depuración sistemática de la sangre social para extirpar los malos humores que ya traiga dentro, e higiene enérgica y persistente para impedir que otros nuevos vengán a infeccionarla y corromperla. Esto quería y por esto bregaba, aunque sin un programa concreto y definido, la generación literaria a que vengo refiriéndome. ¿Cómo no había de sentirse bien Yxart en ella, entre nosotros, el día que la casualidad le abrió las puertas de nuestra casa, él que precisamente traía un cerebro catalán de raíz, con todas las cualidades características que ha de tener el cerebro catalán tal como le concebimos e imaginamos?».

tat de probarme que l'Ignasi Iglesias era més dramaturg que en Guimerà etc. En cambi ab els de fóra Barcelona, gayrebé may s'ha succehit rès semblant, sinó que se m'han mostrat molt corrents y tractables, establintse en la majoria dels casos una mena de confraternitat que s'ha tornat á voltes amistat de les més fermes. Això sí: D'entre aquestos no n'he sentit may cap que no considerés com á mestres séus dintre Catalunya á las eminencias que brillaren en la generació de V. y en Sardà y que continúan brillant, ab las solas escepcions dels que ja han pagat son tribut á la mort. Y encara, d'aquèts ne quedan las obras.

No se si haurá sabut esplicarme pròu be. Si es que nó, crech que V. sabrà endevinar lo que jo no hagi sapigut dir.

La parodia, Qui sab? (17) no he tingut ocasió de llegirla per no haverne vingut cap exemplar á Girona, però m'he fet explicar lo que era per un amich que la coneix y només de la explicació, m'ha semblat que devía anar molt bé.

Y ja que V. me la recomanà ab la intenció de ferme passar una bona estona, jo no vuy esser menos en aquèl càs y li recomano ab la mateixa intenció, que s'enteri d'un article que và veure la llum á la Catalonia titulat «Dominació» (18) y firmat per J. Pérez Jorba. Jo puch afirmar que, de lo qu'he llegit, es una de las cosas que més m'han fet riure.

Perdoni'l desgavell d'aquesta carta, escrita en una estona que m'han deixat lliure mas ocupacions y els maldecaps y sufriments morals, que son una mena d'hostes que m'han agafat a prèu fet d'uns quants anys ensà.

Esperant que'm posi als pèus de las sevas senyora y filla, que saludí afectuosament als séus fills y que ofereixi ma inútil amistat y consideració al senyor Sardà, queda de vostè ara y sempre afm. servidor, admirador fervent y amich indigne.

Josep Morató y Grau

Narcís Roure i Figueras

Gerona, 7 de marzo de 1976

Sr. D. Narciso Oller
Muy respetable y estimado señor:

Me permito suplicarle que, si sus ocupaciones le dejan un momento para ello, se digne pasa la vista por el adjunto trabajillo en catalan que he publicado en **Lo Geronés**, (19) periódico de esta comarca.

(17) No he aconseguít d'identificar l'autor d'aquesta obra.

(18) JOAN PEREZ JORBA [Barcelona, 1878 - Forteny (França), 1928], **Dominació**, «Catalonia», 31 maig 1898, pàgs. 119-122.

(19) NARCIS ROURE «Quènto ó llissó» (Con lo lector vulgui). Dedicat a «A mon amich n'Emili Sagner». **Lo Geronés**, Dissabte 3 de març de 1906.

También incluyo un artículo que escribí acerca de Pereda pocos días antes de morir el insigne escritor, però no tan pocos que no tuviera tiempo de acusarme recibo y enviarme su retrato con una dedicatoria cuyas palabras hubieron de ser las últimas que escribí. D.E.P.

Supongo que mi cuentecillo en catalán no querria reproducirlo **La Veu**. Yo me daría por satisfecho si supiera la opinión de V. En catalan, casi puede decirse que no he leído más que á Verdaguer, á V. y á Bcsch de la Trincheria. Yo quisiera saber si en mi articulillo hay algo que pueda haver sospechar un aprovechado discípulo de tales maestros.

Mi gusto sería pasar á esa y escribir periódicamente ó regularmente, pero no sé si debiera hacerlo en castellano, o en catalán, ó de ambas maneras... ó de ninguna. Ya veo que es demasiado lo que quisiera saber, y por eso pido a V. que me perdone, y que no me conteste nada, si le causo molestia.

Dígnese recibir mi felicitación por su última novela **Pilar Prim**, (20) que estoy por decir que es de V. la que más me ha gustado; y considéreme como su más atento servidor.

q. b. s. m.

Narciso Roure

||

Gerona, 30 de mayo de 1910

Señor D. Narciso Oller
Barcelona

Muy respetable señor y compañero:

Hace unos días tuve el gusto de enviar a V. un ejemplar de mi estudio sobre Balmes, que acabo de publicar (21) y de que antes le había hablado. Dígnese V. aceptarlo como una demostración de profundo respeto al escritor y de afecto al compañero.

Al ver que el Sr. D. Miguel de S. Oliver comienza á publicar en **La Vanguardia** (22) una serie de artículos sobre Balmes, he resuelto

(20) NARCIS OLLER, **Pilar Prim**. — Barcelona, La Il·lustració Catalana, 1906.

(21) NARCIS ROURE, **La vida y las obras de Balmes**. — Madrid-Gerona, 1910. L'exemplar enviat per Roure a Oller porta aquesta dedicatoria: «Al ilustre novelista catalán y Procurador causídico don Narciso Oller, su afmo. compañero en la Curia y admirador en las Letras, Narciso Roure». El mateix any, Roure publicà un nou llibre sobre Balmes: **Las ideas de Balmes**. — Madrid - Gerona, 1910. La dedicatoria a Oller fou redactada en català: «A mon estimadíssim y venerat company Don Narcís Oller y Moragas, Narcís Roure».

(22) MIQUEL dels S. OLIVER, **Recordando a Balmes**, «La Vanguardia», 28 maig 1910, p. 6; íd., 4 juny 1910, p. 6; íd., 11 juny 1910, p.e; íd., 18 juny 1910, p. 6; i 25 juny 1910, p. 6.

enviarle un ejemplar de mi libro; pero como no tengo el honor de conocerle, tal vez el señor Oliver no me hará caso. Si tiene V. relación con él (como presumo) y ocasión de hablarle, le agradecería en el alma que tuviese la bondad de hacerlo la atención (sic).

Si por cualquier motivo no lo cree V. conveniente, haga caso omiso de mi atrevida indicación, disculpable tan sólo por la bondad de V., por lo desconocido de mi firma y por el fin que me impulsa en la publicación de mi trabajo; y cuenta en todo caso con la gratitud y el afecto de este su siempre devoto admirador y compañero.

q. b. la m. Narciso Roure

III

Gerona, 18 de juny de 1910

Sr. D. Narcís Oller Barcelona

Molt senyor meu y company:

He rebut la seva felicitació, qu'estich molt lluny de merèixer. Fins hi ha en ella algunas paraules de las que'm propono demanarli explicacions, quan tingui el plaer de veurel. Mentrestant, no puch fer altra cosa que agrahirli ab tot el meu cor, lo mateix que la generosa menció y recomanació que fa del meu llibre l'eminent periodista, investigadó y poeta Sr. Oliver en **La Vanguardia** d'ahir (23).

Al Sr. Oliver li escribía que no he enviat la meva obra á cap periòdich ni revista. No sé si faig malfet, pero crech que no'n trauría gran cosa. No voldria que ningú's pensés que jo desprecio la premsa; lo que penso es que la premsa tal com se trova, no m'ha de apreciar gayre a n'á mí. Si sobre aquest puht creu convenient vosté donarme algún consell ó ferme alguna advertencia, li estimaría moltíssim que ho fes. Si creu que no m'ha de dir res, fassi el favor de no tornar apas à prendre la pluma per mí; porque jo lo que sobre tot desitjo es no donarli á vosté, que tantas ocupacions té de totas menas, literarias y professionals, més feyna y més molestia.

Estigui segur de la estimació, del respecte y de la gratitud inextingible de so ncompany y servidor,

Narcís Roure

(23) «La Vanguardia», 18 juny 1910, p. 6. El fragment de Miquel dels S. Oliver diu així: «Con modesta timidez ha insinuado esta coincidencia (la de Balmes i Larra sobre «la esterilidad de la revolución española»), apuntando la posibilidad de un paralelo, el escritor gerundense don Narciso Roure, en el substancioso y elegante libro que acaba de dar a luz bajo el título **La vida y las obras de Balmes**. Este volumen, digno de que lo lean todas las personas de buen gusto y en el cual campean hábilmente fundidas la depuración y la amenidad, está destinado a ser el más completo y asequible estudio biográfico y de crítica que, para el público en general, produzca el centenario del filósofo vicense».

VI

Gerona, 23 d'octubre de 1910

Sr. D. Narcís Oller

Molt estimat senyor meu:

Lo mateix que vosté, tampoch tinch el gust de coneixer el Sr. Sedó (24); crech qu'es un fabricant dels grossos. El meu cunyat me va demanar pera éll, y li vaig enviar. Are li escriuré l'erro pera que'l desfasi, hi ho creu convenient.

Mil gracias per l'interés que s'ha près en lo dels meus pobres llibres, parlantne amb els senyors de **La Veu**. He pensat envialshi el segon volúm, suposant que el primer els hi fou entregat per el Sr. Valls y Vicens (25). Si no fos aixís, també els hi enviaria ab molt gust el primer.

De tot cor desitjo que triomfi ben aviat de la dispepsia, y'sposi ben bó; y sápigua una vegada més que mes febles paraules no poden reflexar bé la gratitud y l'afecte de sos respectuós company y servidor.

Narcís Roure

V

Gerona, 14 de septiembre de 1910

Sr. D. Narciso Oller
Barcelona

Mi muy querido y respetado compañero:

Acabo de saber que el librero de esa Pedro Fatjó, Jaime I - 5, ha cerrado sus puertas ; y como tenía 10 ejemplares de «La vida y las obras de Balmes» en comisión, quisiera ver si es posible recobrarlos. ¿Tendría V. medio, valiéndose de alguien en la curia, de averiguarlo? Si esto ha de causar á V. la más leve molestia, délo por no dicho.

Por medio de un cuñado mío en esa, he dirigido á V. un ejemplar de «Las ideas de Balmes» 26).

También envié uno al señor Oliver, y **La Vanguardia** me acusó el recibo el domingo en una **Cotidiana** (27) superior á mis merecimientos.

Siempre de V. devotísimo amigo y servidor,

q. b. s. m.

Narciso Roure

(24) LLUIS SEDO i GUICHARD, (Barcelona, 1873-1952).

(25) AGUSTI VALLS i VICENS (Barcelona 1860-1920).

(26) Vegeu la nota 21.

(27) «La Vanguardia», 11 setembre 1910, p. 6. Hom fa esment de les dues obres citades a la nota 21.

Gerona, 4 d'octubre de 1910

Sr. D. Narcís Oller
Barcelona

Molt estimat y venerat company y Sr. meu:

Rebuda la seva lletra del 27 setembre prop passat li agraeixo las molestias que s'ha prè per posar en clar lo d'en Fatjó.

No cregui que'm vingui de nou aqueixa petita contrarietat ni las altres de més calibre y d'altre classe á qu's refereix en sa estimada. Per exemple, el silenci (no sé si ha estat absolut) de's catalanistes y dels carlins, també me'l esperaba. Vegi lo que m'ha passat ab **La Veu**: un cunyat de l'Agustí Valls y Vicens s'em va quedar uns quants llibres pera que aquell periòdich y d'altres en parlessin; y després m'ha dit que per haber tingut ell (el cunyat) un malalt á casa seva no s'havia pogut ocupar del assumto. Yo crech que lo succehit es que **La Veu** no n'ha volgut parlar. Noti que aqueix cunyat es íntim amich y fins parent meu, y que no dubto que'm faria sempre qualsevol favor; y además, que'm va demanar y li vaig enviar, apart d'els altres llibres, un exemplar dedicat à n'en Valls y Vicens.

Crech que fan molt mal fet y's perjudican à n'ells mateixos, els catalanistes y els carlins, ab aquesta falta de generositat d'esprit pera tot lo que no es exclusivament d'ells. Ja veurá, mon estimat company, la carta que m'ha escrit en Menéndez y Pelayo, quant jo vagi á Barcelona y li ensenyi, ó quant li mostri la copia l'amich Oliver, à qui l'he enviada. Lo mateix qu'els grans elogis de vosté, que no oblidaré mai, els d'en Menéndez y Pelayo podran tenir molt de simpatía y de benevolença; però'm sembla que no hi ha dupte de qu'els meus dos llibres sobre'n Balmes no son indignes d'una crítica del **Correo Catalán** ó de **La Veu**; fins crech qu'uns y altres, carlins y catalanistes, tenen alguna cosa qu'agrahilshi à n'aquestos estudis meus, encara que alguna altre cosa d'ells no els hi agradi. De tots modos ¿perqué no ho dihuen? Jo no demano pas elogis; jo demano opinions.

Com que no sé rés del meu cunyat, que ni li deu haver entregat encara el llibre, li'n n'envio jo directament un á vosté, per correu certificat, pregantli que quant l'hagi llegit, me dongui francament la seva opinió y el seu parer. No hi vagi depressa, ja tindrà temps avans no n'hi envihi cap d'altre. Si'l meu cunyat li dona l'altre exemplar, millor; aixís'n tindrà dos.

Rebi, Sr. Oller, una vegada més, l'expressió del fondo agraument y coral afecte de son company y admirador.

Narcís Roure

En aixó d'en Balmes jo he procurat, com vulgarment se diu, **no afegirhi ni quitarhi rés**. Estich persuadit de que si no es per en Menéndez y Pelayo, per el Pare Casanovas (28) y per mí, entre uns y altres, l'haurian falsificat del tot. Ja va resultant una cosa verdaderament heróica dir la veritat en aquest país. Y lo pitjor de tot es que un s'exposa encara à fer un paper redicol... No puch negar-li, per aixó, que tinch una gran satisfacció interior al veurer las opinions de vosté, la d'en M. y P. y algunas altres.

VII

Gerona, 4 de febrero de 1911

Sr. D. Narciso Oller
Barcelona

Muy respetado y querido compañero:

Permítame Vd. que, después de haberlo pensado un poco, le dé una réplica á la contestación que obtuvo de los señores de **La Veu** el empeño que Vd. puso en que hablaran de mis dos libros sobre Balmes.

Claro está que el motivo que alegaron para cohonestar su silencio, ó sea la necesidad en que, caso de hablar, se hallarian de impugnar algunas apreciaciones mías, no me convence ni me satisface. Reconozco el derecho que tienen los periódicos de guardar silencio respecto de las publicaciones que se les envían, aunque no sé si en algunos casos este silencio puede conciliarse con la cortesía y con la buena crianza literaria; pero en nuestro caso, considero que el no haberse dignado **La Veu**, ni siquiera acusarme recibo de mis volúmenes, es una desconsideración manifiesta, doblemente de lamentar y de censurar por que estaba de por medio la recomendación del primer novelista de Cataluña.

Bien es verdad que, en alguna ocasión, esos semidioses del imperialismo (!) catalanista tampoco le han encargado á Vd. los respetos que se le deben, dejando de colocarle, en ciertos actos y reseñas, en el lugar que le corresponde; y no es menos cierto que yo me tengo una buena parte de culpa del desaire recibido, por no haber rogado á Vd., con toda insistencia, que no se molestara en indicarle nada, recelando, como recelaba (y eso le consta á Vd.) de su índole y de sus procedimientos; y por haber enviado ¡tonto de mí **Las Ideas de Balmes** al Director de **La Veu de Catalunya**, después de haber publicado este periódico un artículo del Sr. Prat de la Riba sobre Balmes, con el modesto título de **El meu tribut** (29) sin decir otra cosa que lo que otros habían dicho ya. ¡Ahí es nada! ¡**El meu tribut!**, es decir, el **seu**, el de Prat de la Riba!

(29) ENRIC PRAT DE LA RIBA, **El meu tribut**, «La Veu de Catalunya», 6 de setembre de 1910. Edició del vespre, pàg. 3. Article reproduït en l'edició de l'endemà, dia 7.

(28) IGNASI CASANOVAS i CAMRUBI, (Santpedor, 1872 - Barcelona, 1936).

Indiqué al Sr. Maragall, en una carta, si mal no recuerdo, que el orgullo y la intransigencia de algunos de esos señores, de la misma laya de los centralistas de quienes tanto fingen abominar, ha causado inmenso daño á los intereses de Cataluña y singularmente a los de Barcelona. No ignoro que eso no es más que uno de tantos síntomas de la descomposición en que nos agitamos; pero es indudablemente que esa inhábil y antipática conducta, ha sido una causa inmediata de grandes males en nuestra desdichada región. Acaso otro día desarrollaré este punto en un trabajo más extenso.

Entretanto, perdóneme V. este desahogo que, más que nada, es una prueba del vivo agradecimiento y de la profunda amistad con que siempre es de Vd. afmo. y servidor.

q. b. s. m.

Narciso Roure

P. S. - Puesto que consulté con Vd. y con el amigo Sr. Oliver el asunto de mi conferencia en Madrid, cúpleme decirles que había escrito al Sr. Moret que no podía darle seguridad ninguna, haciendo no obstante, toda clase de protestas de lo mucho que lo sentía; pero, en vista de nueva carta de dicho Sr. (una especie de **ultimatum** que no dejaba otras salidas que el **no me da la gana**, malvelado con cualquier excusa, ó la imposibilidad absoluta), contestéle que iría en marzo, como él deseaba.

Ya tengo pensada, y casi escrita, la confa., y me lisonjo con la esperanza de que algunas de sus consideraciones no serán del todo indignas de la atención púbca.; pero no sé si sabré **decirlas**; y, por otra parte, abrigo mis recelos respecto del ambiente que allí me ha de rodear, á pesar de la afectuosa insistencia del Presidente del Ateneo. Crea Vd. que, en ciertos momentos, desearía que algún obstáculo insuperable, sin hacer daño á nadie, viniese á estorbarlo todo. Si sale impreso mi trabajo, ya tendré el gusto de enviárselo.